

Alexander Bachnár (1919 – 2019)

Nedávno nás ako storočný opustil Alexander Bachnár, ktorý sa narodil v Topoľčanoch v mnohodetnej rodine remeselníka. Od strednej školy bol aktívny v ľavicovo orientovanom ilegálnom hnutí, zameranom buď na sionizmus, alebo komunizmus. Pred druhou svetovou vojnou absolvoval pedagogickú akadémiu v Bratislave, ale po vzniku Slovenského štátu už nemohol ako Žid absolvovať skúšky a získať diplom. Bol povolaný do armády. V júni 1942 ho eskortovali do tábora v Novákoch. Naďalej pokračoval v ilegálnej činnosti. V auguste 1944 prevzali moc v koncentračnom tábore a odišli k partizánskej jednotke. Ako veliteľ partizánskej jednotky sa zúčastnil viacerých významných bojov - pri Baťovanoch, Turčianskom Sv. Martine, Novej Bani a Krížnej. Po vojne, ktorú prežil len jeho otec a jedna sestra, a po pogrome na Židov sa z Topoľčan odsťahoval do Bratislavy. Pracoval vo viacerých redakciách. Spoluzakladal časopis Partizán, neskôr pracoval ako redaktor armádneho časopisu Bojovník s Vladimírom Mináčom, Mikulášom Langerom či Leopoldom Laholom. Priklonil sa k dubčekovsko-reformistickému krídlu komunistickej strany a v roku 1969 bol zo strany ako antisocialistický živel vylúčený.

Príbeh nezlomnej viery v spravodlivý boj za mier, demokraciu a humanizmus môže byť inšpiratívny aj v dnešnej dobe zápasu za tie isté myšlienky. Uvedomujeme si, že zážitkové aktivity nemôžu úplne suplovať poznatkový rozmer klasickej výuky, ale môžu prispieť k efektívnejšiemu osvojovaniu si vedomostí, rozvíjaniu vnímavosti žiakov/žiačok, posilňovaniu ich rozvahy, nápaditosti, ale najmä formujú postoje k svetu i k sebe samému.

 podcast

 príbeh

Základná a stredná škola

Aktivita 1 - Sloboda tlače verzus cenzúra

Individuálna, skupinová, hromadná aktivita

Téma:

príbehy 20. storočia, sloboda slova, tlače, cenzúra, hodnota demokracie, kritické myslenie, totalita a jej nástroje ovplyvňovania verejnej mienky

Ciel:

Pochopiť význam slobody slova, tlače, ktorý sa zakladá na slobode prístupu k informáciám. Upozorniť na nebezpečenstvá cenzúry, ako politickej manipulácie verejnej mienky. Poukázať na význam demokracie pre zabezpečenie všeobecného blaha spoločnosti i udržanie tak potrebných hodnôt humanizmu, akceptácie, rešpektovania ľudských práv a slobôd.

Pomôcky:

internet, počítače/tablety, novinové články/internetové noviny, farebné ceruzky, nožnice, lepidlo/magnetky/lepiaca páska, tabuľa (flipchart)

Postup

- **V úvodnej časti (evokácia)** vedieme motivačný rozhovor o informáciách a ich vplyve na náš život (súkromný, pracovný, spoločenský, intelektuálny a pod.). Poukazujeme na to, ako je v dnešnej dobe veľmi náročné orientovať sa v informáciách, keďže vďaka internetu a sociálnym sieťam sa klamstvá, dezinformácie, konšpirácie a hoaxy šíria miliónkrát rýchlejšie a ľahšie. Je dôležité, aby sme sa nestratili v klamstvách, ktoré sa na nás valia tak intenzívne, ako sme si to nedávno ani nevedeli predstaviť.
- Žiaci môžu uviesť príklady, kedy sa s takýmito informáciami stretli, čo v nich vyvolalo podozrenie, že nejde o pravdivú informáciu, ako postupovali v ich overovaní, a aká nakoniec bola pravda.
- Spoločne diskutujeme o tom, čo znamená cenzúra, kedy sa používa, kto ju najčastejšie používal v minulosti a prečo. Pýtame sa žiakov/žiačok, či by podľa ich názoru mala byť cenzúra aj v súčasnosti. Kladieme dôraz na to, aby svoje stanovisko odôvodnili, podložili argumentmi.
- Žiakov vyzveme, aby na hodinu priniesli tlačené novinové články alebo v elektronickej podobe niekoľko linkov na články z internetových novín.
- **V hlavnej časti aktivity (uvedomenie)** rozdelíme žiakov na približne 5-členné skupiny (rozpočítaním, vlastným výberom žiakov, hrou na molekuly a pod.). Vyzveme ich, aby zaujali miesta, kde budú v skupine pracovať.
- V každej skupine prezentujú jej členovia vybrané novinové články v papierovej alebo online podobe. Diskutujú o ich obsahu, vierohodnosti, znakoch a posolstvách, ktoré prinášajú. Sumarizujú, čo nové sa prostredníctvom týchto článkov dozvedeli.
- Požiadame žiakov, aby sa na chvíľu stali cenzormi. Zadáme im úlohu, aby vyškrtili články, alebo ich časti, ktoré obsahujú:
  1. kritické a nepríjemné informácie o vláde a iných významných inštitúciách,
  2. príspevky s náboženskou tematikou,
  3. príspevky nezávislých občianskych zoskupení.

- Po uplynutí určeného času a splnení úlohy žiaci/žiačky z jednotlivých skupín prezentujú výsledky práce. Zdôvodňujú, prečo vybrali dané články a aké informácie sa v nich nachádzali.
- Snažíme sa ich priviesť k poznaniu, v akej historickej etape našich dejín, v akom zriadení, by mohlo dôjsť k takejto cenzúre, a spoločne zdôvodňujeme prečo práve tieto typy článkov boli cenzurované.
- Prepájame historické reálie s realizovanou aktivitou.
- Následne sa ich z pohľadu vtedajšej doby pýtame, aké články, príspevky, by ešte podľa nich mali byť vyškrtnuté, ktoré by sa nemali vyškrtnúť a prečo.
- **V záverečnej časti (reflexia)** im priblížime príbeh pána Bachnára. Zvolíme vhodnú formu prezentovania (čítanie príbehu učiteľom/učiteľkou, žiakmi, vypočutie podcastu, sledovanie krátkeho filmu).
- Rozprávame sa o tom, aký bol jeho život, ktoré významné historické míľniky ovplyvnili priebeh jeho života a prečo. Diskutujeme o spomínanej cenzúre a ako vplývala na jeho prácu a v konečnom dôsledku na jeho profesionálny a aj súkromný život. Hodnotíme, ako totalitný režim deformoval verejnú mienku a aké nástroje na to používal. Poukazujeme na dôsledky totalitného režimu na Slovensku aj v súčasnosti.
- Vyzveme žiakov/žiačky k tomu, aby sformulovali, čo každý z nich môže urobiť pre získavanie pravdivého obrazu o svete. Vedíme ich k tomu, aby overovali informácie a aj týmto sa snažíme rozvíjať ich kritické myslenie.
- Na záver sa snažíme spoločne sformulovať pravidlá novinárskej etiky a zároveň pravidlá demokracie, ktoré vplývajú na objektivitu médií a podporujú kritické myslenie. Vyzdvihujeme dôležitosť objektívosti informácií pre zachovanie demokratického fungovania spoločnosti.

Základná a stredná škola

Aktivita 2

Individuálna, skupinová, hromadná aktivita

Téma:

príbehy 20. storočia, predsudky a stereotypy, empatia a predstavy o svete „iných“, akceptácia, rešpekt

Cieľ:

Spoznávať svet „iných“, chápať inakosť ako obohacovanie kultúry, pracovať s vlastnými stereotypmi a predsudkami, porovnať svet rovesníkov s vlastným, predchádzať prejavom intolerancie, nenávisť, antisemitizmu.

Pomôcky:

internet, počítače/tablety, fotografie mladých ľudí z rôzneho prostredia

- Pred realizáciou aktivity pripravíme fotografie, ktoré zobrazujú mladých ľudí z rôzneho prostredia (sociálneho, kultúrneho, náboženského, etnického, sexuálneho atď.). Pre splnenie cieľa aktivity a prepojenie príbehu s aktivitou, zaradíme medzi fotografie príslušníka židovskej komunity.

- Musíme vyhľadať k pripraveným obrázkom skutočné, overiteľné príbehy, ktoré interpretujú život mladých ľudí z daného prostredia. Vyberáme k fotografiám viacero príbehov, kde zaradíme aj príbehy úspešných mladých ľudí, ktorí sa vymykajú našim stereotypným predstavám.
- **V úvodnej časti aktivity** predstavíme žiakom/žiačkam rôzne fotografie. Vedeťme s nimi rozhovor o tom, čo vidia na jednotlivých fotografiách, aké myšlienky vyvolávajú v ich predstavách, aké informácie sa im pri prehliadke vynárajú. Diskutujeme o možných scenároch života mladých ľudí na fotografiách.
- **V hlavnej časti rozdelíme** žiakov/žiačky do skupín podľa počtu pripravených fotografií.
- Každé skupine dáme 1 fotografiu ich rovesníka z odlišného prostredia. Poveríme ich úlohou zamyslieť sa, ako na nich tento človek pôsobí, pokúsiť sa predstaviť si jeho životný príbeh, porovnať jeho život so svojím, načrtnúť odlišnosti i podobnosti, predstaviť si problémy, s ktorými môže tento mladý človek zápasiť.
- Následne si členovia skupín zdieľajú svoje myšlienky, pocity, predstavy a diskutujú o nich. Dáme im dostatok času, aby navzájom spoznali svoje myšlienkové operácie a predstavy, aby mali možnosť prejať svoju empatiu, prosociálnosť.
- Zadáme každej skupine úlohu vytvoriť fiktívny príbeh ich rovesníka, v ktorom využijú svoje predstavy, znalosti tak, že po jeho prečítaní budú mať ostatní jasnú predstavu o tom, ako žije, čo robí, v akom prostredí sa pohybuje, čo ho baví, čo robí vo voľnom čase, aké má študijné možnosti, s kým sa stretáva, akým činnostiam sa najčastejšie venuje atď.
- **Spätná väzba, reflexia.** Po uplynutí zadaného času vyzveme žiakov/žiačky na prezentáciu a interpretáciu výsledkov skupinovej práce. Pozorne si vypočujeme všetky príbehy.
- Rozvineme diskusiu o tom, ako sa im pracovalo v skupinách, čo sa im javilo ako najťažšie, najľahšie. S akými predstavami a informáciami pracovali, či a v čom sa líšili postoje jednotlivých členov skupín.
- Vyzveme ich, aby zhrnuli, v čom sa najviac podobal a v čom odlišoval príbeh z fotografie s ich vlastnými príbehmi. Zadáme im inštrukciu: Posúď, z čoho si vychádzal pri tvorbe príbehu, čo ťa najviac ovplyvňovalo. Bolo to založené na argumentoch, faktoch, alebo si sa viac opieral o emócie, predstavy resp. stereotypy?
- V záverečnej fáze im do skupín odovzdáme skutočné príbehy mladých ľudí z daného prostredia. Poveríme ich úlohami: Oboznám sa s príbehmi, porovnaj ich s vytvoreným príbehom, analyzuj najdôležitejšie odlišnosti. Posúď dôvody spôsobených odlišností, formuluj, čo by mohli vytvorené interpretácie spôsobiť mladému človeku v tvojom sociokultúrnom prostredí, akým situáciám by mohol byť vystavený. Zhodnoť, aký podiel na týchto nezrovnalostiach majú podľa teba predsudky a stereotypy.
- Po skupinovej analýze sa jednotlivé skupiny podelia o svoje zistenia. Citlivo diskutujeme o našich stereotypoch a predsudkoch, pričom nesmerujeme rozhovor k ich odsudzovaniu, ale k ich uvedomeniu a následnej práci s nimi.
- Nakoniec sa oboznámime s príbehom pamätníka na: <https://www.pametnaroda.cz/sk/bachnar-alexander-1919>
- Spoločne analyzujeme, aký podiel na antisemitizme a jeho prejavoch vo verejnom priestore majú práve stereotypy, predsudky. Upozorníme na historické fatálne dôsledky šírenia nenávisťi, ktoré prerástli do masového vyvražďovania Židov a na nástrahy súčasnosti, v ktorej sa nenávisť stala pracovným nástrojom mnohých nebezpečných skupín, politikov, médií a pod.
- Poukazujeme na to, aké je dôležité poznať inakosť, akceptovať inakosť, rešpektovať právo na vlastný spôsob života, viery, sexuálnu orientáciu a mnohé ďalšie atribúty života jednotlivca. Upozorňujeme, že všetky sú veľmi dôležitou súčasťou identity človeka a je nevyhnutné ich akceptovať. Takisto vyzdvihneme nevyhnutnosť vzájomného rešpektovania sa a vyhraňovania sa voči akýmkoľvek nenávisťným prejavom, ktorých sme často svedkami.